

Liberal Felsefe ve Liberal Demokrat Parti

Sabahattin SAKMAN*

Giriş

Bu makalede, Liberal Demokrat Partinin (LDP), liberal düşünce içindeki yerini ve bu partinin programının ana hatlarını ortaya koymağa çalışacağız.

Konumuz “Marksist Felsefe ve Türkiye İşçi Partisi” gibi bir konu olsaydı, bu makalede yüklendiğimiz iş, çok kolay olurdu. Her ne kadar Marksist felsefeye katkıda bulunan değişik insanlar olmuş ve bunlar arasında ihtilaflar belirmişse de, hiç değilse bu felsefenin kurucusu Karl Marx diye bir insan ve yazdıkları vardır. Bir ihtilafın hallinde, onun eserlerine baş vurulabilir.

Halbuki, liberal felsefenin böyle bir kurucusu yoktur. Dolayısıyla, liberalizm içinde yer aldığını iddia edenlerin aralarındaki ihtilaflarda, tartışmasız olarak referans alabilecek bir kaynak yoktur. Liberaller, çağdan çağa ve ülkeden ülkeye, büyük farklılıklar göstermişlerdir. Üstelik, özgürlük, özgürlüğe dair, özgür insan, özgür insana dair gibi anlamlara gelen “liberal” kavramı da evrim geçirmiştir.

2. “Liberalizm” Kavramı ve İngiliz Liberalizmi

* Gazeteci-yazar, Liberal Demokrat Parti Genel Başkan Yardımcısı

Liberalizm, siyasi bir kavram olarak kullanılmaya başlanmadan önce, eğitim bilimi ve estetikte kullanılan bir kavramdı. Liberal eğitim, insana belirli bir beceri kazandıran bir eğitim olmaktan ziyade, insanı bir bütün olarak geliştiren ve eğitim bittikten sonra, onun herhangi bir mesleği yapabilir hale gelmesini hedefleyen bir eğitim anlayışı idi. Bizden bir örnekle açıklamak gerekirse, sanat okulları liberal olmayan bir eğitim verir; normal liseler ise liberal bir eğitim verir. Aynı şekilde, estetikte de, liberal sanat, el sanatları dışında kalan, resim, edebiyat, vs. gibi daha bedîî alanları kapsayan bir sanat olarak anlaşıldı.

Liberal teriminin bir siyaset kavramı haline gelişi ondokuzuncu yüzyılda gerçekleşir. O zamanki İngiltere’deki iki ezeli rakip siyasi parti vardı: Tory’ler ve Whig’ler. Geleneksel olarak; Tory’ler, kralın merkezi yetkilerine taraftar bir parti olmuştu; Whig’ler ise, kraldan daha alt seviyede olan ama yine asillerden oluşan daha geniş bir nüfusun iktidarını temsil etmekteydi. İşte bu Whig partisine, 1839’dan itibaren Liberal Parti denegelmiştir.

İngiliz Liberal partisi, 1830’dan 1914’e kadar geçen 84 yılın 53 yılını iktidarda geçirdi. Liberal Parti iktidarlara, İngiliz halkının büyük bir refah seviyesine eriştiği, bir çok siyasi ve sosyal haklar aldığı bir dönem olmuştur.

İngiliz emperyal hevesleri onların döneminde gemlenmiştir. Sendikalar legalize edilmiştir. Serbest piyasanın çalışması sağlanmıştır. Oy verme hakkı daha geniş bir nüfusa tanınarak demokrasi geliştirilmiştir. Üniversitelerde din eğitimi ve dini homojenlik zorunluluğu kaldırılmıştır. İşçilerin fabrikalarda ezilmesini engelleyen kanunlar çıkarılmıştır. Buna benzer yüzlerce reform, yirminci yüzyıla kadar İngiltere'yi hem ekonomik, hem de siyasi olarak dünyanın en gelişkin iki ülkesinden biri yapmıştır.

Ancak, bu reformlardan bazılarında hissedilebileceği gibi, liberaller, özellikle ondokuzuncu yüzyıl sonlarına doğru, insanların içine doğdukları ortamda olabilen sorunlardan dolayı, tam eşit doğmadıklarını ve bu durumun yarattığı fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırma görevinin devlete ait olduğu teziyle, insanın gelişmesinin kanunlarını göz ardı edip, devlet eliyle insan geliştirme sapkınına düşmüşlerdir. İnsanları, fırsat eşitliğine kavuşturmak bahanesiyle, büyük bir devlet mekanizması kurup, o mekanizmaya yüzlerce sosyal görev yüklemişlerdir. Öyle ki; bugün, Avrupa ve Amerikan liberallerini sosyalistlerden ayırt etmek gayet zor bir hale gelmiştir.

Bu modern liberallerin ve onların akrabası sosyalistlerin anlamadığı şey şudur: İnsan gelişmesinin doğru ortamı, birey özgürlüklerinin, başkalarına zarar vermeden, sınırsız olduğu bir toplumdur. İnsanları, devlet bürokrasisinin diktesinde davrandırmak, insanperver olmak değil, insanı tahrip etmektir.

3. LDP ve Liberalizm

LDP'nin, liberalizm içindeki yerini inceleyenler, bir referans sıkıntısı çektiğimiz bellidir. Ancak, LDP'yi entellektüel araştırmaya tabi tutanların işini kolaylaştıran çok önemli bir gerçek var: LDP, kitaplı bir partidir. Sadece programını değil, bir çok alanda ne yapacağını da detaylı olarak ortaya koymuş bir par-

tidir. Her parti bazı kitaplar yayınlamıştır. Liberal Demokrat Partiyi bu konuda farklı kılan yön; bu kitaplarda yazılanların, bir dilekler listesi halinde olmayıp, pratik projeler halinde olmasıdır.

LDP yayınlarının incelenmesi, bu partinin liberalizmin tarihi içinde nereye oturduğu hakkında fikir verir: LDP, İngiliz Liberal Partisinin, ondokuzuncu yüzyıl ortalarındaki çizgisinin günümüzdeki yorumuna yakındır. Yani, ekonomide serbest ticareti, siyasette hukuk devletini ve kısıtsız birey özgürlüklerini savunmaktadır.

LDP, bugünün dünyasındaki liberal partiler arasında bu konuda eşsiz denebilecek bir konuma sahiptir. Çünkü, başka liberaller, artık sadece hukuk devletini hala savunur görünmektedirler. Oysa, ticarete devlete hem regüle edici bir kudret tanımakta, hem de özellikle sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik gibi konularda bilfiil girişimcilik görevi vermektedirler. Birey haklarının en temellilerinden biri olan mülkiyet hakkını da kısıtlamakta beis görmemektedirler.

LDP'nin serbest ticareti; hem dış, hem de iç ticarete devlet müdahalesinin hiç olmadığı bir ortamdır. Devlet; sağlık, eğitim ve sosyal güvenlik de dahil olmak üzere, hiç bir ekonomik girişim yapamaz, piyasaya müdahale edemez. Mülkiyet haklarını kısıtlayamaz.

Bu ilkeler LDP'nin Anayasa Önerisinin birey hakları ile ilgili dördüncü maddesinde şu şekilde ifa edilmiştir (fıkra 5, 6, 7):

"5. Herkes, kendi yaşamını uygun gördüğü şekilde sürdürmek, üretmek, mübadele etmek ve mülkiyet edinmek hakkına sahiptir. Bir kimse, yaşamından, özgürlüğünden veya mülkiyetinden, sadece kanunun gösterdiği yollardan geçerek mahrum bırakılabilir. Toplumsal yaşamın gereği olarak başka bireylerle koordinasyonu zorunlu olan ve kanunlarda açıkça belirtilen bazı fiziki eylemlerde özgürlüklerin

ve mülkiyetin kullanımı, bir kamu otoritesinin tanzimine sokulabilir.

“6. Hiç bir kimsenin mülkiyeti adil karşı-
lığı verilmeksizin kamulaştırılamaz.

“7. Kanunla açıkça yasaklanmışlar dışın-
da hiç bir malın üretim ve mübadele özgür-
lüğü sınırlandırılmaz. Devlet adalet, asayiş
ve savunma konuları dışında hiç bir üretim ve
mübadele alanında bilfiil girişimci olamaz.

“8. Bir hak, bir insanın davranma özgür-
lüğüdür; bir takım mal veya hiz-
metleri, o mal ve hizmetlere karşılık olarak
onları üretenlerce belirlenen değerleri sunma-
dan karşılıksız olarak elde etmek değildir. Hiç
kimse, başka bir kimsenin mal ve hizmet-
lerinden sahibinin rızası olmaksızın yarar-
lanamaz.”

4. LDP'nin Ekonomik Programı: Serbest Ekonominin Karma Ekonomi Yerini Alması

LDP hürriyetçi siyasi ve ekonomik düzeni savunmaktadır. Yani, devletin ekonomiye hiç müdahale etmediği bir sistemdir. Bu sistem, sosyalizmin tam zıttı olduğu gibi, karma ekonomiyle de asla bağdaşmaz.

Karma ekonomi, hem devletin hem de özel sektörün ekonomik girişimci olabildiği bir sistem olarak görülür. Ancak, devletin hiç bir ekonomik girişimi doğrudan yapmadığı halde; regülasyon, kontrol, imtiyaz, teşvik gibi aletlerle ekonomiye müdahale ettiği sistemleri de karma ekonomi olarak kabul etmek gerekir.

Karma ekonomide karışmış olan iki unsur kapitalizm ve devletçiliktir. Başka bir deyişle; karma ekonomi, özgürlük ve özgürlüğe yapılmış sınırlamaların karışımıdır. Bir şey ile onun zıddı birbirine karıştırıldığında; ortaya çıkacak şey, yapısı kararsız, etkileri kestirilemeyecek, tehlikeli bir karmadır. Besin ve zehir insan açısından birbirine zıt şeylerdir. Bir testi suya,

öldürücü olmayan miktarda atılan bir zehir, o suyu kirletir; fakat belki hala içilebilir. Ama zehir miktarı belirli bir seviyeyi aşınca, o testi, artık, öldürücü bir madde içerir. O yüzden, “besin ve zehir birbirine karıştırılmamalıdır” deriz.

Karma ekonomiler de bu analogiye benzer bir ortamdadırlar. Karma ekonomideki besin, özgürlüktür; zehir devlet.

Özgürlük, insanların, fiziki zorlamaya maruz bırakılmadığı bir ortam olarak anlaşılmalıdır. Ekonomide özgürlük, özel girişimcilik olarak ifade bulur: Bir takım devlet-dışı bireyler, devletin katkısı veya engeli olmaksızın ekonomik faaliyetlere girişirler.

Devlet, bireylerin bir takım faaliyetlerde bulunma özgürlüklerini (Birey Haklarını) korumak üzere var olmalıdır. Bireyin özgürlükleri, ancak fiziki zor kullanılarak sınırlandırılabilir veya yok edilebilir. Fiziki zora maruz kalan bir bireyin haklarını korumak üzere, mukabil zor kullanımı hakkı ortaya çıkar. Böyle bir birey, mukabil zoru kendisi kullanabilir veya birilerini bu iş için kiralayabilir. Zora uğrayan her insanın kendisi mukabil zor kullanımı işine girişirse, ortaya ne çıkacağı kestirilebilir: Bir desperadolar toplumu. Zora uğrayan insanın kiraladığı birileri, mukabil zor kullanımı işine girişirse ve bu kişilerle, başka zarara uğrayan bireylerin kiraladığı kişiler bambaşka kurallarla davranıyorlarsa, ne olacağı yine ortadadır: Anarşi, kaos, İç Savaş. İşte, uygar bir toplumun, yani insani ilişkilerde fiziki zor kullanımını men etmiş bir toplumun, devleti burada ortaya çıkar. Uygar bir devlet, fiziki zorun mukabil kullanımını, kontrol altına almanın aracıdır. Bu kontrolün iki ilkesi vardır: birincisi, devletin mukabil zor kullanımını, sadece, zoru bilfiil başlatanlara karşı yöneltilmelidir; ikincisi, mukabil zor kullanımı, objektif bir kontrol altında, yani objektif olarak tanımlanmış kanunların kontrolü altında yapılmalıdır.

Karma ekonomi bu ilkelerin ihlalidir: Özgürlüğün inkar edilmesidir; devletin kaos önleyici bir fonksiyondan çıkarılıp, kaos aracı yapılmasıdır. Karma ekonomi, devletin özgürlük koruyuculuğu fonksiyonundan çıkarılıp, özgürlüklere tehdit haline getirilmesidir.

Bugün, Ankara'da cereyan eden temel faaliyet, sistematik özgürlük ihlalidir. Bir gruba herhangi bir ekonomik girişimin imtiyazı veriliyorsa; bu, diğer grupların ekonomik özgürlüklerinin ve o ekonomik girişimin müşterilerinin en ucuz mal ve hizmete sahip olma haklarının (özgürlüklerinin) ihlalidir. Bir gruba teşvik, kredi, destek alımı imtiyazları veriliyorsa, yine benzer bir olay cereyan ediyordur. Hele devlet, iktisadi teşekküllerin bilfiil girişimcisi olursa, bütün toplumun hak ve çıkarlarını, kendi israfkârlığına, keyfiliğine, beceriksizliğine feda ediyor demektir.

Bir ülkede devlet böyle yetkilerle donatılmışsa, devleti ele geçirmek için partilerin birbirlerinin gözlerini oymasında şaşacak bir şey var mıdır? devleti eline geçiren bireyler böyle haksız yetkilere kavuşabiliyorsa, partilerin kaliteli insanları cezbetmesine imkan var mıdır? Toplumun; devletten imtiyazlar elde etmek üzere bir araya gelmiş hiziplere; bu tür parazit hiziplere karşı korunmak üzere oluşturulmuş başka hiziplere; yani, birbirleriyle kıran kırana mücadeleye girişmiş baskı guruplarına bölünmesinde şaşılacak bir şey var mıdır? Karma ekonominin kabul edilmesi, soğuk bir iç savaşın kabul edilmesidir.

LDP bu soğuk iç savaş'ı sona erdirmek üzere yola çıkmıştır.

5. LDP'nin Siyasi Programı: Hukuk Devleti İçin Başkanlık Sistemi

LDP Programında Başkanlık Sistemi, hem bugünkü siyasi istikrarsızlığa panzehir olarak, hem de en demokratik ve etkin bir siyasi sistem olarak yer bulur.

Model alınan sistem, Amerikan Başkanlık Sistemidir. Amerikan Kurucu Ataları, tarihi deneylerin incelenmesinden çıkardıkları derslerle, devlet kuvvetlerinin birbirinden ayrıldığı ama onların herhangi birinde diktatoryal bir kuvvet birikmesini önleyecek denetleme ve dengeleme mekanizmalarının yaratıldığı bir siyasi sistem kurmuşlardı.

Bu Başkanlık Sistemini, diğer bütün siyasi sistemlerden ayırt eden karakteristik, işte budur: Kuvvetler Ayrılığı ilkesinin hayata geçirilmesi. Bu genel karakteristik, hukuk devleti kavramını temenni düzeyinden hayata geçirecek olan yoldur ve pratikte dört vasıtayla hayat bulur:

I. Yürütmenin başının (Başkan ve Yardımcısı) halk tarafından seçilmesi ve bir dahaki seçimlere kadar yasama tarafından düşürülmeksizin bu görevi sürdürmesi.

II. Yürütme başının kabinesini oluştururken yasamaya doğrudan muhtaç olmaması (yasama üyelerinin bakan olamaması).

III. Yasama görev süresinin yürütme tarafından değiştirilememesi (Başkanın Meclisi fesh edememesi.)

IV. Başta Başkanın kanun veto gücü ve Meclisin, Başkanın yaptığı tayinleri reddedebilmesi gücü olmak üzere çeşitli denetleme ve dengeleme mekanizmalarının yaratılması.

Başkanlık Sistemi; siyaseti, partilerin tekelinden çıkarıp bütün halka mal eden bir tabiiyette sahiptir. Bunun bir kaç sebebi vardır. Yürütmenin, yasamadan bağımsız olarak muayyen bir süre için seçilmesi, partileri o süre boyunca aylak bırakmaktadır. Ayrıca, siyasetin bugünkü dağınıklığı içinde hiç bir partinin tek başına iktidar olacak güçte olmayışı, ama koalisyonlar sayesinde iktidar nimetlerinden yararlanma ihtimali bulunması, bugünkü sistemde çok sayıda partinin hayatiyetini devam ettirmesine sebep olmaktadır. Başkanlık Sis-

teminin kararlılığı ve kabineyi meclis dışından oluşturması bu partilerin işine gelmemektedir.

Bazıları, siyasetin partilerin tekelinden çıkmasını demokrasiye aykırı bir gelişme olarak görürler; oysa gerçek tam tersidir. Partiler gibi bürokratikleşebilen, kastaşabilen örgütler halktan çok oralarda yuvalanmış bir azınlığın çıkarlarını korurlar. Başkanlık Sistemi, siyasetin ağırlığını başta sivil toplum örgütleri olmak üzere bütün topluma yayar. Çünkü, gerek Başkan, gerekse dar bölgelerden seçilecek meclis üyeleri, partilerinin adaylığını almakta öte halkın ve onların gönüllü örgütlerinin doğrudan desteğine ihtiyaç duyacaktır.

Lider sultas, siyasette istikrarsızlık, ülke sorunları üzerine kararlılıkla gidemeyiş gibi problemlerin gerisinde bugünkü siyasi sistemimiz yatmaktadır. Ülkemizdeki partikrasinin demokrasi haline dönüşmesi, ancak Başkanlık Sistemiyle mümkündür.

6. LDP'nin Geleceği Avantajları ve Dezavantajları

LDP'nin en büyük avantajı, doğruluğu pratikte isbatlanmış bazı ilkeleri savunuyor olmasıdır. Sosyalizm fikri gibi, hiç bir yerde beklenen sonucu vermemiş bir hayalin peşinde değildir.

Ancak iki önemli dezavantajı vardır. Biri, liberalizmin tabiatından kaynaklanır. İkincisi, "liberal" kavramının Türkiye'deki yakın geçmişinden.

Liberalizm doğruluğu aşikar bir fikir değildir. Algısal hakikatler aşikardır. Önünüzde duran bir masanın varlığı, ayrıca isbat gerektirmez. Bir ütopya da aşikar gibi sunulabilir. "Parti sosyalizmi kurar; insanlar da, sabah balık tutar, öğleden sonra fabrikada çalışır, akşam da felsefe yaparlar" gibi bir hayali, aşikar bir şey gibi yutturabilirsiniz.

Ama, liberalizm, insanların özgür bırakıl-

masını savunur. Özgür kalan insanların, nasıl olup da, hem ekonomik olarak en müreffeh, hem de siyasi olarak en adil ve demokratik toplumları kuracağı, aşikar bir gerçek değildir. Bunun böyle olacağını anlamak ve anlatmak, uzun düşünce zincirlerinin kurulmasını gerektirir. Hatta, -elbette başkalarının haklarını ihlal etmeden- bireylerin sadece kendi çıkarlarını düşünmelerinin, bütün toplum için yararlı bir sosyal ortam doğuracağı fikri, pek çok insanın içinde bulunduğu ideolojik şartlanmalar yüzünden mantığa bile aykırı gelebilmektedir.

İşte, insanlara zihni bir vazife yükleyerek anlaşılması; liberalizmin en önemli dezavantajıdır. Bu dezavantajın aşılması, sürekli bir fikri çalışmayı gerektirmektedir.

Liberalizmin Türkiye'nin yakın tarihinden kaynaklanan dezavantajları, Özalizm ve Yeni Demokrasi Hareketidir (YDH).

1980'lerdeki Özal hareketi, liberalizm olarak sunulmuştur. Özal hareketinde, liberalizmden esinlenmiş bazı yönler vardı; ama, asli çizgileri itibariyle devletçi bir hareketti. Böyle olunca, Özal'daki bütün yanlışlar, bilmeyenler tarafından, liberalizme de atfedilmektedir.

Aynı hata, YDH açısından da yapılmaktadır. Fikri bir bütünlükten yoksun olan o hareketi, liberal diye nitelendirenler ve müthiş başarısızlığını, yeni bir liberal partiye ilgisizlik olarak yorumlayanlar olmuştur. YDH, hem liberal değildi; hem de parçalanmış bir liderliğe sahipti.

LDP'nin en önemli avantajı burada ortaya çıkmaktadır. Parti Genel Başkanı Besim Tibuk, sadece bu partinin kurucusu değil; fikri yapısının da müvellidi ve muhafızıdır. Üstelik, bu konumuna, hem teorik bir müktesebatla, hem de ekonomi dünyasındaki pratik başarılarıyla gelmiştir. Yani, parti içinde, YDH'da olduğu gibi, değişik ideolojilere sahip kliklerin çekişmesi söz konusu değildir.

Genel Başkanın etrafında, hem liberalizmi iyi anlamış bir entellektüel kadronun, hem de esnaftan iş dünyası liderlerine kadar, ekonomiyi pratik olarak çok iyi bilen insanların varlığı, LDP'nin en önemli aktifleri arasındadır.

Fakat, LDP önündeki muazzam tanıtma çalışması, sürekli devam etmesi gereken bir faaliyettir. Bu çalışmaların yararlı sonuçları ortaya çıkmaya başlamıştır. LDP'nin en tartışmalı program maddelerinin dahi anlaşılmağa başladığının işaretleri vardır. Başkanlık Sistemi tartışmalarının hız kazanması, yeni lira, Güneydoğuya sınır ticareti, eğitimin özel-

leştirilmesi gibi alanlarda, kendi programlarında olmadığı halde başka partilerin, çalışmaları, bu çabalar bazan yanlış anlamalar üzerine kurulan eksik çalışmalar da olsa, LDP'nin anlaşılmaya başlandığının işaretleridir.

İnanıyoruz ki; LDP programının hayata geçmesi; iktisadî ve siyasi hayatta gelişmelere açacaktır. Bu değişiklikler sonucunda; Türkiye'nin, Batı Dünyasının en müreffeh ve en özgür ülkelerinden biri haline gelmesi, hiç de hayal değildir.